

**Εξ αποστάσεως παιδαγωγική συνάντηση για τις/τους εκπαιδευτικούς που
διδάσκουν στις Α΄ και Β΄ τάξεις**

Κέκια Αιμιλία
Πολυχρόνης Ευκαρπίδης
ΣΕΕ 1^{ου} ΠΕΚΕΣ Κεντρικής Μακεδονίας

Πέμπτη, 11 Μαρτίου 2021

Παιδαγωγικές Συναντήσεις

Το σημερινό σχολείο έχει αλλάξει και αυτό το βλέπουν καθημερινά οι συνάδελφοι με πάνω από 15-20 χρόνια υπηρεσίας.

Το σχολείο πλέον έχει γίνει συμπεριληπτικό.

Αυτό σημαίνει ότι έχουμε μία στροφή από την ειδική εκπαίδευση προς την συμπεριληπτική.

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ένταξη/ ενσωμάτωση στο σχολείο κλιμακώνεται σε τρία επίπεδα:

α) την ενσωμάτωση ως **φυσική συνύπαρξη** των ΑμΕΑ με τα άλλα παιδιά

(βρίσκονται μαζί στην αυλή),

β) την ενσωμάτωση σε **κοινωνικό επίπεδο** – κοινές δράσεις

(βρίσκονται στην αυλή και παίζουν μαζί ή συμμετέχουν σε κοινά πάρτι, γιορτές κλπ) και

γ) την ενσωμάτωση στο **κοινό Curriculum**, στο κοινό εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Παιδαγωγικές Συναντήσεις

Οι μαθητές που είχαν χαρακτηριστεί ως μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σύμφωνα με τη νομοθεσία, εγγράφονται και φοιτούν πλέον στο σχολείο της γειτονιάς τους.

Το σχολείο παρέχει υπηρεσίες σε όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως προέλευσης, ικανοτήτων ή αναγκών, χωρίς περιθωριοποίηση και αποκλεισμούς.

Έχουμε περάσει λοιπόν από το λεγόμενο «ιατρικό μοντέλο» ερμηνείας της αναπηρίας στο «κοινωνικό μοντέλο», σύμφωνα με το οποίο το σχολείο οφείλει να προσαρμοστεί και να ανταποκριθεί στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες του κάθε μαθητή.

Υποστηρικτικές δομές

Για την επιτυχία του εγχειρήματος αυτού, της λειτουργίας δηλ. του συμπεριληπτικού σχολείου, έχουν θεσπιστεί υποστηρικτικές δομές, όπως είναι για παράδειγμα ο θεσμός και η λειτουργία της παράλληλης στήριξης, του τμήματος ένταξης, των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών των σχολείων, των ΕΔΕΑΥ και των ΣΔΕΥ, των κέντρων εκπαιδευτικής συμβουλευτικής και υποστήριξης (ΚΕΣΥ) και των συντονιστών εκπαιδευτικού έργου (ΣΕΕ). Στις δομές αυτές σημαντικό ρόλο παίζουν και τα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα των διαφόρων νοσοκομείων.

Πρώτα «σημάδια» ανησυχίας

Συνάδελφοι θέτουν συχνά το ερώτημα:

Τι είναι αυτό που θα με κινητοποιήσει σε ένα παιδί για περαιτέρω διερεύνηση πιθανών δυσκολιών μάθησης;

Το καμπανάκι μιας πρώτης ανησυχίας για το παιδί θα χτυπήσει:

α) από τις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσει μέσα στην τάξη και στο διάλειμμα, την κοινωνική του δηλαδή επάρκεια

και

β) από την επίδοση/επάρκειά του στα διάφορα μαθήματα.

Επάρκεια/ ικανότητα - επίδοση

Στην σύγχρονη παιδαγωγική η **επάρκεια** διαφέρει από την **επίδοση**.

Η **επάρκεια/ικανότητα** αναφέρεται στη

διαδικασία ενεργοποίησης των διαθέσιμων πόρων

(γνώσεων, δεξιοτήτων, στρατηγικών κ.α.) σε μια ποικιλία προβληματικών καταστάσεων.

Η επάρκεια βασίζεται στις δεξιότητες και στις γνώσεις,

αλλά δεν ταυτίζεται αποκλειστικά με αυτές.

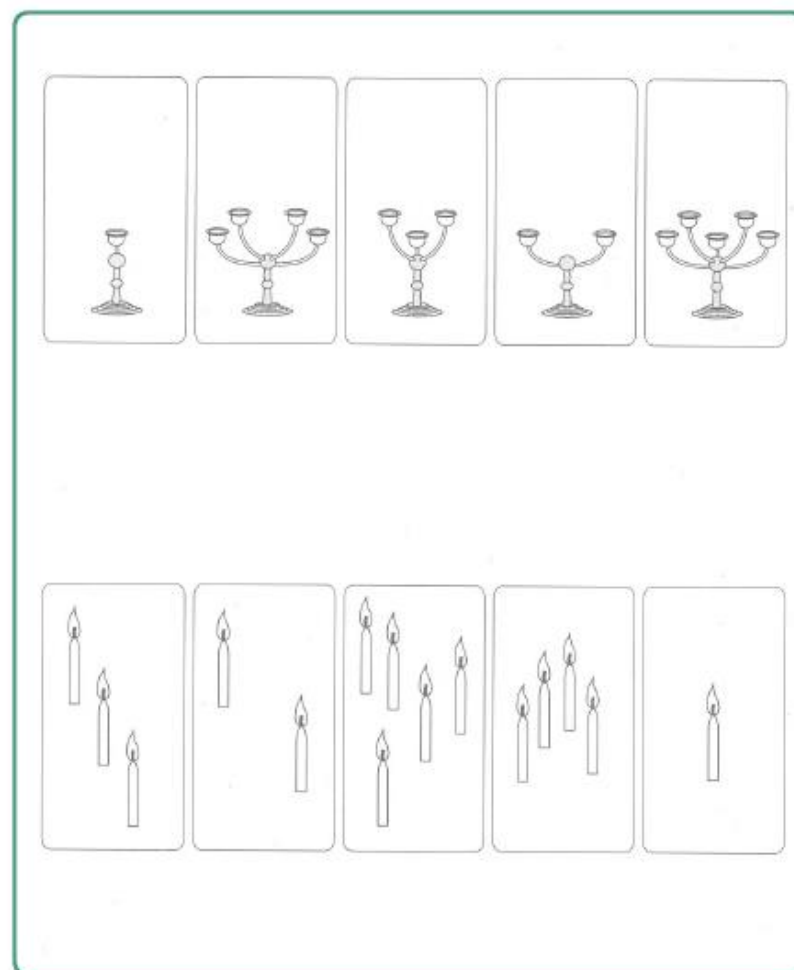
Είναι η ετοιμότητα να δρα κάποιος με ενεργό εμπλοκή στην αντιμετώπιση μιας κατάστασης.

Παράδειγμα: Μαθηματική επάρκεια: Είναι η ικανότητα που έχει κάποιος να αναπτύξει και να εφαρμόσει μαθηματική σκέψη, για να μπορέσει να επιλύσει ένα εύρος προβλημάτων σε καταστάσεις καθημερινής ζωής.

(πιαζετικά έργα)

Έργο 13: (Ο Εξ δίνει στο παιδί ένα φύλλο εργασίας και ένα μολύβι.)

Εδώ βλέπεις κηροπήγια και κεριά. Θέλω να ενώσεις με μια γραμμούλα το κεριά ή τα κεριά που ταιριάζουν σε κάθε κηροπήγιο.

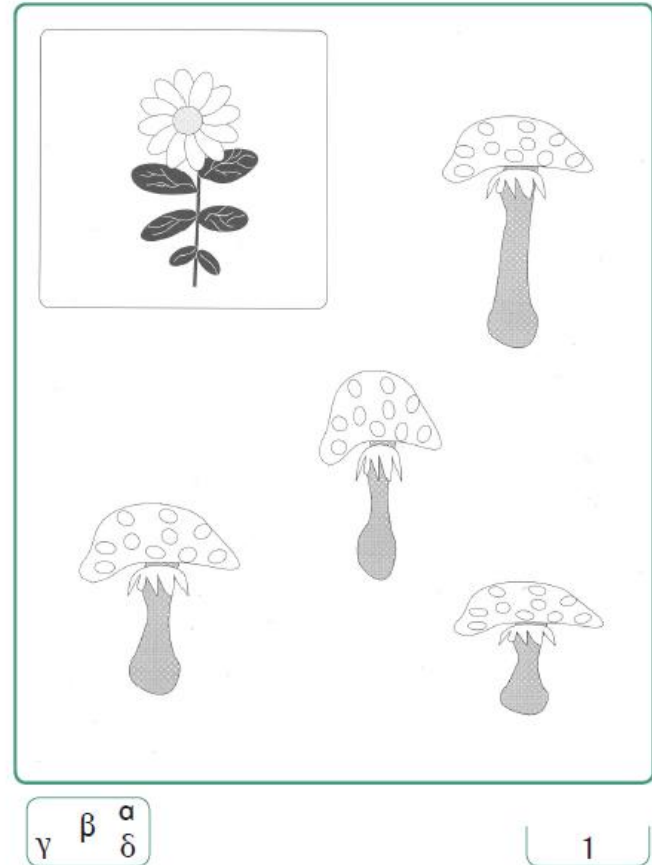

Έργα από το κριτήριο μαθηματικής επάρκειας της Ουτρέχτης

1. Σύγκριση

υλικό: βιβλίο εικόνων

Έργο 1: Βλέπεις εδώ τα μανιτάρια. Θέλω να μου δείξεις το μανιτάρι εκείνο που είναι ψηλότερο από αυτό το λουλούδι. (Ο Εξ δείχνει το λουλούδι αριστερά επάνω.)

Διαχωρισμός επάρκειας/ικανότητας - επίδοσης

Κοινά στοιχεία:

Και στις δύο περιπτώσεις εκτιμούμε αποκτημένες γνώσεις μέσω της διδασκαλίας ή των εμπειριών ζωής.

Διαφορές:

Η διαφορά τους εντοπίζεται στον στόχο αυτής της εκτίμησης.

Στα κριτήρια επίδοσης ο στόχος είναι να εκτιμηθεί αν το άτομο έχει κατακτήσει τις γνώσεις που ελέγχουμε.

Στα κριτήρια επάρκειας ο στόχος είναι η εκτίμηση ή η πρόβλεψη της μελλοντικής μάθησης.

Κοινωνική επάρκεια και σχέσεις με συνομηλίκους

Η Κοινωνική επάρκεια στις σχέσεις με τους συνομηλίκους,

που θα δούμε παρακάτω είναι:

η ικανότητα των παιδιών να χρησιμοποιούν κατάλληλες και αποτελεσματικές κοινωνικές στρατηγικές για την επίτευξη των διαπροσωπικών τους στόχων σε πλαίσια που συμπεριλαμβάνουν συνομήλικους (Guralnick)

Η κοινωνική επάρκεια δεν αξιολογείται με γενικά κριτήρια αλλά με τα κριτήρια που διαμορφώνει η συγκεκριμένη κάθε φορά ομάδα των συνομηλίκων στην οποία προσπαθεί να ενταχθεί ένα παιδί.

Κοινωνική επάρκεια σε παιδιά με νοητική ανεπάρκεια

Τα παιδιά με νοητική ανεπάρκεια βρίσκονται στην πλειονότητά τους σε δυσμενή κοινωνικά θέση στην ομάδα των συνομηλίκων (απορριπτόμενοι ή αφανείς).

Σοβαρές δυσκολίες στην κοινωνική επάρκεια:

- Δεν έχουν το ίδιο επίπεδο δεξιοτήτων στις σχέσεις τους με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης
- Δεν διαθέτουν αποτελεσματικές προσαρμοστικές στρατηγικές
- Έχουν χαμηλότερες ικανότητες στη λεκτική επικοινωνία

Μια εικόνα από το παιχνίδι στο διάλειμμα

Τα παιδιά με ν.α. εμφανίζουν τις εξής συμπεριφορές και στρατηγικές στην
είσοδο στο παιχνίδι:

(α) Απουσία προσανατολισμού στο συλλογικό παιχνίδι των παιδιών

(παράλληλο παιχνίδι)

(β) Προσπάθεια εισόδου αλλά **όχι στο σενάριο.**

Στόχος η χρήση κάποιου αντικειμένου ή η αλληλεπίδραση με κάποιο παιδί
ανεξάρτητα του παιχνιδιού

(γ) Εξ αρχής **παραίτηση** από την είσοδο και την εμπλοκή στο συλλογικό παιχνίδι.

(δ) Στρατηγικές πρόκλησης του ενδιαφέροντος των άλλων παιδιών με άρνηση και
απόρριψη από την πλευρά τους.

ε) Οι μαθητές με ν.α. δεν είχαν επίγνωση των αντίθετων προς τις επιδιώξεις τους
συνεπειών.

Κοινωνιομετρικό ερώτημα

Οι κοινωνικές σχέσεις των μαθητών μπορούν να μελετηθούν με τη βοήθεια του [κοινωνιομετρικού ερωτήματος](#).

Υπάρχουν πολλά μοντέλα για την χορήγηση του κοινωνιομετρικού ερωτήματος. Ένα από τα πιο αξιόπιστα είναι των [Coie, Dodge & Coppotelli, 1982](#).

Σύμφωνα με αυτό, ο μαθητής καταλαμβάνει μία θέση μέσα στην ομάδα ως: απορριπτόμενος, αφανής, μέσου όρου, αντιφατικός και δημοφιλής.

Χαρακτηριστικά κοινωνικών θέσεων

Για κάθε μία κοινωνική θέση υπάρχουν τη διαφορά χαρακτηριστικά. Έτσι λοιπόν, χοντρικά:

ο **απορριπτόμενος** δέχεται πολλές αρνητικές επιλογές και πολύ λίγες θετικές,

ο **αφανής** δέχεται από λίγες έως καθόλου θετικές ή αρνητικές επιλογές

ο **αντιφατικός** δέχεται πολλές θετικές και πολλές αρνητικές

ο **δημοφιλής** δέχεται πολλές θετικές και λίγες αρνητικές

Και όλοι οι άλλοι ανήκουν στον **μέσο όρο**.

Ομάδες υψηλού κινδύνου

Εμείς λοιπόν θα πρέπει να εστιάσουμε στις δύο ομάδες επικινδυνότητας, τους **απορριπτόμενους** και τους **αφανείς**.

Οι **απορριπτόμενοι** είναι οι μαθητές που συνήθως εμφανίζουν κοινωνικά μη αποδεκτή συμπεριφορά, επιθετικότητα και μας δείχνουν για ποιο λόγο οι συμμαθητές τους τους απορρίπτουν.

Η άλλη ομάδα, των **αφανών**, είναι πραγματικά σαν ένα κλειστό κουτί που δεν γνωρίζουμε το περιεχόμενό του. Εδώ πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή για να κατανοήσουμε για ποιο λόγο οι συμμαθητές τους δεν τους "βλέπουν". Να διευκρινίσω ότι οι αφανείς δεν είναι από δική τους επιλογή στην αφάνεια, αλλά είναι ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι οι συνομήλικοί τους ούτε τους αποδέχονται ούτε τους απορρίπτουν, είναι σαν να είναι ανύπαρκτοι.

Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες – ήπια νοητική ανεπάρκεια

Από τις πολύ μικρές αυτές ηλικίες είναι σημαντικό να ξεχωρίσουμε δύο περιπτώσεις μαθητών, οι οποίες συχνά μας μπερδεύουν.

Πρόκειται για τους μαθητές με **ειδικές μαθησιακές δυσκολίες**, παραδείγματος χάρη δυσλεξία, δυσγραφία, δυσορθογραφία και τους μαθητές με **ήπια νοητική ανεπάρκεια**.

Για να χαρακτηριστεί ένα με παιδί με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες θα πρέπει πρώτα να **αποκλειστεί** η νοητική ανεπάρκεια.

Ήπια νοητική ανεπάρκεια

Η ομάδα των μαθητών με ήπια νοητική ανεπάρκεια είναι η πιο διευρυμένη ομάδα στο χώρο της νοητικής ανεπάρκειας και **διακρίνεται πολύ δύσκολα ακόμη και από έμπειρους εκπαιδευτικούς**. Αν θέλαμε να μιλήσουμε με νούμερα, χοντρικά, θα λέγαμε ότι είναι η ομάδα η οποία έχει δείκτη νοημοσύνης, μεταξύ 55 και 75.

Οι μαθητές με ήπια νοητική ανεπάρκεια δεν έχουν κανένα εξωτερικό χαρακτηριστικό που να παραπέμπει σε μαθητή με δυσκολίες, όπως συμβαίνει με ορισμένα σύνδρομα, παραδείγματος χάριν σύνδρομο Down, σύνδρομο Prader-Willi, σύνδρομο Williams.

Τους βλέπουμε να κινούνται στην αυλή όπως όλα τα άλλα τα παιδιά, αλλά μερικές φορές και απομονωμένα. Μέσα στην τάξη, επειδή αυτό το προφίλ μας μπερδεύει πάρα πολύ, είναι συνήθως τα παιδιά που ο δάσκαλος λέει: «έχει ή δεν έχει νοητική ανεπάρκεια». Είναι εκείνα τα παιδιά που συνήθως τα ονομάζουμε τεμπέληδες και πολλές φορές τα συγχέουμε με τα παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες.

Σημαντικές διαφορές

Τα παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες έχουν μαθησιακό προφίλ **τεθλασμένης γραμμής**.

Σύμφωνα με αυτό σε κάποια μαθήματα είναι "ψηλά" και σε κάποια μαθήματα είναι "χαμηλά".

Οι μαθητές όμως με ήπια νοητική ανεπάρκεια έχουν μαθησιακό προφίλ **περίπου οριζόντιας γραμμής** και είναι σε όλα τα μαθήματα χαμηλά.

Όχι βέβαια τόσο χαμηλά όσο ένας μαθητής με σοβαρότερη νοητική αναπηρία, πάντως είναι πιο χαμηλά από το μέσο όρο σε **όλα** τα μαθήματα.

Παιδαγωγικές Συναντήσεις

Ο σαφής διαχωρισμός των δύο αυτών ομάδων για εμάς τους εκπαιδευτικούς είναι πολύ σημαντικός για τον τρόπο διδασκαλίας που θα εφαρμόσουμε, ώστε να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στον τρόπο μάθησης των παιδιών αυτών.

Τα παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες πολλές φορές μαθαίνουν στην πρώτη τάξη, για παράδειγμα ,πιο εύκολα την ανάγνωση και τη γραφή **αναλυτικοσυνθετικά,**

ενώ

οι μαθητές με ήπια νοητική ανεπάρκεια **ολιστικά.**

Και αυτό επειδή οι νοητικές διεργασίες τους είναι πιο αργές.

Παιδαγωγικές Συναντήσεις

Μεγάλη συζήτηση ανοίγει το αναλυτικό πρόγραμμα των ελληνικών σχολείων. Κατά πόσο δηλαδή στα παιδιά με νοητική ανεπάρκεια θα πρέπει να περάσουμε στα λειτουργικά προγράμματα εκπαίδευσής τους.

Κλείνοντας, στη διάκριση αυτή των δύο ομάδων μαθητών πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η σωστή αξιολόγηση και διάγνωση των παιδιών από τα ΚΕΣΥ και τα ιατροπαιδαγωγικά κέντρα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Booth, T., & Ainscow, M. (2002). *Index for inclusion developing learning and participation in schools*. Centre for Studies on Inclusive Education (UK) von Mark Vaughan. Για τη γερμανική έκδοση: Martin - Luther - Universität Halle - Wittenberg.
- Coie, J. D., Dodge, K. A., & Coppotelli, H. (1982). Dimensions and types of social status: A cross-age perspective. *Developmental Psychology*, 18(4), 557–570.
- Guralnick, M. J. (2010). Early Intervention Approaches to Enhance the Peer-Related Social Competence of Young Children With Developmental Delays: A Historical Perspective. *Infants and young children*, 23(2), 73–83.
- Van Luit, J. E. H., Van de Rijt, B. A. M., & Pennings, A. H. (2008). *Utrecht Early Mathematical Competence test (4.00-7.05)* (Γ. Μπάρμπας & Φ. Βερμέουλεν (μτφ.)).
- Αγγελίδης, Π. (2019). *Παιδαγωγικές της Συμπερίληψης* (Αναθ. εκδ.). Διάδραση.
- Βουλή των Ελλήνων. (2018). *Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις* (Ν. 4547 στο ΦΕΚ 102/12-06-2018). Εθνικό Τυπογραφείο.
- Ευκαρπίδης, Π. (2015a). Οι κοινωνικές σχέσεις των μαθητών με ήπια νοητική ανεπάρκεια με τους συνομηλικούς τους στο πλαίσιο της ενταξιακής εκπαίδευσης. *Ενιαία ενταξιακή εκπαίδευση: Προβληματισμοί για ένα σχολείο για όλους* (Θεσσαλονίκη, 26-27 Ιουνίου 2015).
- Ευκαρπίδης, Π. (2015b). *Τα χαρακτηριστικά των κοινωνικών σχέσεων που διαμορφώνονται ανάμεσα στους μαθητές με ήπια νοητική ανεπάρκεια και στους συνομηλικούς τους στο δημοτικό σχολείο*. Α.Π.Θ.
- Μπάρμπας, Γ. (2008). *Η εκπαίδευση των παιδιών με ήπια νοητική καθυστέρηση στο ελληνικό σχολείο: Διαπιστώσεις – Προτάσεις* (Ε. και Κ. Π. Αθηνών (επιμ.); σσ 65–100). 'ΕΠΙΝΟΗΣΗ' - Εξειδίκευση Εκπαιδευτικών- ΕΠΕΑΕΚ II 2000-2006.
<http://www.media.uoa.gr/epinoisi>
- Μπάρμπας, Γ., Καθάρου, Α., Αρτεμάκη, Α., & Ευκαρπίδης, Π. (2017). Η μελέτη των χαρακτηριστικών της κοινωνικής επάρκειας για την ένταξη στην κουλτούρα των συνομηλικών μαθητών με νοητική ανεπάρκεια που βρίσκονται σε δυσμενή κοινωνικά θέση στη σχολική μονάδα. *16ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας. Άτομα, θεσμοί, κοινωνία: ο κόσμος της ψυχολογίας* (Θεσσαλονίκη, 10-14 Μαΐου 2017).
- Τζουριάδου, Μ., Αναγνωστοπούλου, Ε., Τουτουτζή, Ε., & Ψωινού, Μ. (2008). *Detroit Test μαθησιακής επάρκειας DTLA (DTLA-P:3, DTLA-4)*.